

Від партій-субститутів до справжніх партій:
чи можливо це в Україні?

Юрій Мацієвський

НаУОА

Питання:

- Чому українські партії є "субститутами", тобто заміниками, які лише зовні нагадують звичні європейські чи американські партії?
- За яких умов українські квазі-партії (термін Ю.Шведи) можуть стати програмними партіями.

Шість головних відмінностей

- Спосіб утворення
- Цінності
- Мета
- Тривалість існування
- Внутрішня організація
- Фінансування

утворення

- переважна більшість українських партій створені "згори" їхніми лідерами, або руками олігархів, тоді як традиційні європейські партії виростили "знизу"

Цінності

У партій-субститутів немає засадничих цінностей, які відображені у їхніх програмах. Ідеології - це найслабше місце українських партій і навіть комуністи чи націоналісти використовують окремі ідеологічні кліше лише для мобілізації виборців.

Мета

- Метою партій-субститутів є задоволення інтересів своїх власників чи невеликої групи членів, а не впровадження своїх цінностей, візій, програм у суспільне життя.

Тривалість існування

- Тривалість життя більшості українських партій вимірюється тривалістю політичної кар'єри лідера. Як тільки лідер сходить з політичної арени (Мороз, Симоненко, Ющенко, Янукович) його партія, як правило, припиняє існування

Організація

- внутрішня організація і взаємодія у таких партіях побудована не на демократичній конкуренції, звітності тощо, а на патрон-клієнтських зв'язках. На відміну від програмних такі партії називають клієнтелістськими.

Фінансування

- навіть парламентські партії залежні від грошей своїх патронів. Ці фінанси, як правило, генеруються у "сірій", або у нелегальній "чорній" сфері, що контролюються власниками партії і тому витрачаються вони також не публічно

Умови змін:

- Ідеально, якщо партія виростає з широкого суспільного руху. Це дозволяє забезпечити дві необхідні умови ефективної партії - соціальну базу і ідеологію.
- Виконання перших двох умов може сприяти зміні мотивів участі у владі - від егоцентричних до соціоцентричних, тобто позитивних соціальних змін.
- Демократична організація (подолання закону Міхельса)
- Відмова від олігархічного фінансування

Чи можливо це в Україні?

- Перші три умови виконати важче, ніж дві останні.
- Суспільні рухи розмиваються, так само як і ідеології, що негативно впливає на сталість соціальної бази
- Демократичну організацію і фінансування забезпечити легше
- Ті, які підуть цим шляхом мають шанс стати програмними партіями.

Література

- Лебедюк, В., Гоменюк, А. (2016) Протопартії, квазіпартії чи політичні партії в Україні // Global world: науковий альманах, 2 (II). с. 134-140. <https://eprints.oa.edu.Ua/6263/1/1.pdf>
- Лебедюк, В., Мацієвський, Ю. (2016) Наукове вивчення виборчого процесу в Україні // Політична наука в Україні. 1991-2016: у 2 т. Т. 2. Теоретико-методологічні засади і концептуальні підсумки вітчизняних досліджень. Парламентське видавництво, Київ, с. 280-295. https://eprints.oa.edu.Ua/6492/1/2016_Matsiyevsky_Lebediuk_naukov%20vyvchennia_vyborchoho_proc_esu_v_Ukraini.pdf
- Лещенко С. (2014) Межигірський синдром. Діагноз владі Віктора Януковича. - Київ: Брайт Стар Паблішинг.
- Мацієвський Ю. (2016) У пастці гібридності: зигзаги трансформацій політичного режиму в Україні (1991-2014). - Чернівці: Книги - XXI.
- Мацієвський Ю. (2013) Політичні партії і політичний режим після виборів 2012 року // Парламентські вибори 20 12 року в Україні, Наукові дослідження. - К.: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України. http://eprints.oa.edu.Ua/3126/1/2013_Politychni_partiyi_i_politychnyi_rezhym_pislya_parlaments'kyh_v_yboriv_2012_roku.pdf
- Hale H. E. (2005) *Why Not Parties in Russia?: Democracy, Federalism, and the State*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kitschelt H., Mansfeldova Z., Markowski R., Toka G., (1999) *Post-Communist Party Systems: Competition, Representation and Inter-Party Competition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Levitsky, S., Zavaleta, M. (2016) Why No Party-Building in Peru? // S. Levitsky, J. Loxton, B. Van Dyck, & J. Dommguez (Eds.), *Challenges of Party-Building in Latin America*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Morlino E. (2018) *Political parties / Democratization* // Christian W. Haerpfer [et al.] 2nd edition. Oxford: Oxford University Press.
- Sydorchuk O. (2017) Ukraine: Shallow Party Structures in a Volatile Party System // Sobolewska-Myslik, K., Kosowska-Ggstot, B., and Borowiec, P. (eds). *Organizational Structures of Political Parties in Central and Eastern European Countries*. Jagiellonian University Press.
- Wilson, A. Birch, S. (2007) Political parties in Ukraine: virtual and representational // Webb, P. and White, S. (eds.) *Party Politics in New Democracies*. Oxford University Press: Oxford.